

Sygn. akt VIII U 1889/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2019 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Patrycja Bogacińska-Piątek
Protokolant:	Katarzyna Stefańczyk

po rozpoznaniu w dniu 11 stycznia 2019 r. w Gliwicach

sprawy J. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek odwołania J. M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

z dnia 3 kwietnia 2018 r. **nr** (...) - 8/20

zmienia zaskarżoną decyzję częściowo, w ten sposób, że zobowiązuje J. M.

do zwrotu kwoty stanowiącej różnicę pomiędzy rentą rodzinną należną dwóm uprawnionym osobom i rentą rodzinną należną jednej uprawnionej osobie za okres od 1 września 2017r. do 31 stycznia 2018r.

(-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek

Sygn. akt VIII U 1889/18

UZASADNIENIE

Decyzją z 3 kwietnia 2018r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C., w oparciu o art. 69 i 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, zobowiązał J. M. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 września 2017 r. do 31 stycznia 2018 r. w kwocie 7537,30 zł i odsetek za okres od 21 września 2017 r. do 3 kwietnia 2018 r., tj. do dnia wydania decyzji, w kwocie 193,41 zł. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że J. M. – jako opiekun małoletniej – pobrała ww. świadczenie z tytułu renty rodzinnej przysługującej K. S. (1). Dodał, że K. S. (1) w okresie od 1 września 2017 r. do 5 lutego 2018 r. nie realizowała obowiązku nauki zgodnie z regulaminem szkoły.

W odwołaniu od powyższej decyzji J. M. domagała się jej zmiany, ewentualnie jej uchylenia i przekazania sprawy do rozpatrzenia organowi rentowemu. W uzasadnieniu wskazała, że w spornym okresie jej córka – K. S. (1) była

uczennicą I klasy (...) Szkoły Zawodowej nr (...) przy Zespole Szkół (...) w R., o czym informowała organ rentowy przesyłając stosowne zaświadczenia wystawione przez tę szkołę. Podobne zaświadczenie otrzymała ze szkoły przed feriami zimowymi w 2018 r. Podnosiła również, że zarówno ubezpieczona K. S. (1), jak i jej starsza córka, z którą w spornym okresie mieszkała K. S. (1), zapewniały ją, że ubezpieczona uczęszcza do szkoły i na praktyki zawodowe do zakładu fryzjerskiego. Odwołująca wyjaśniła, że po feriach – w lutym 2018 r. – dostała informację ze szkoły, że jej córka K. S. (1) została skreślona z listy uczniów. O tym fakcie natychmiast poinformowała ZUS i wskazała, że nie chce by świadczenie przysługujące córce były przysyłane na jej adres, gdyż ta nie zamierza z nią mieszkać. Odwołująca nadmieniła, że przez cały okres sporny za część renty, którą pobierała w imieniu córki kupowała jej żywność, ubrania, opłacała mieszkanie, które wraz z rodzeństwem odziedziczyła po ojcu. Dodała, że nie zgadza się z tym, by przez zaniedbanie szkoły oraz nieprawdziwe informacje od córki, musiała teraz zwracać świadczenie, z którego zresztą jej córka cały czas korzystała.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy, wniósł o jego oddalenie, podtrzymując swoje dotychczasowe stanowisko.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Ubezpieczona K. S. (1), urodzona (...), na mocy decyzji (...) Oddział w C. z 23 maja 2013 r. była uprawniona do renty rodzinnej po zmarłym ojcu K. S. (2). Od dnia jego śmierci, tj. 6 maja 2013 r., renta rodzinna przysługiwała ubezpieczonej i jej dwóm braciom – P. S. (urodzonemu (...)) i S. S. (urodzonemu (...)). Osobą uprawnioną do pobierania świadczenia rentowego była matka ww. osób – odwołująca J. M.. Decyzje dotyczące przyznawania renty rodzinnej na dalszy okres czy waloryzacji świadczenia były doręczane J. M. i zawierały wszelkie stosowne pouczenia. Odwołująca była również zawiadamiana o uzależnieniu dalszej wypłaty rodzinnej od udokumentowania kontynuowania nauki.

Ubezpieczona K. S. (1) w okresie od 1 września 2017 r. do 5 lutego 2018 r. była uczennicą Branżowej Szkoły I stopnia w zawodzie fryzjer Zespołu Szkół (...) w R.. W okresie tym nie realizowała obowiązku nauki zgodnie ze statutem szkoły i 5 lutego 2018 r. została skreślona z listy uczniów, o czym poinformował Zespół Szkół (...) w R. w piśmie z 14 marca 2018 r.

W okresie spornym uprawnionymi do renty rodzinnej po K. S. (2) byli K. S. (1) i S. S..

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie akt organu rentowego.

Sąd pominął dowód z przesłuchania odwołującej z uwagi na jej nieusprawiedliwione niestawiennictwo na rozprawie.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie ubezpieczonej zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie jest ustalenie, czy odwołująca pobrała w okresie od 1 września 2017 r. do 31 stycznia 2018 r. nienależnie rentę rodzinną przysługującą jej córce K. S. (1), a w konsekwencji czy istnieje po jej stronie obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 7537,30 zł i odsetek za okres od 21 września 2017 r. do 3 kwietnia 2018 r. w kwocie 193,41 zł.

Stosownie do treści art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2018r., poz. 1270) osoba, która pobrała nienależne świadczenia jest obowiązana do ich zwrotu.

Z kolei w myśl ust. 2 powołanego wyżej przepisu za nienależnie pobrane świadczenia uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Powyższe wskazuje, iż żądanie zwrotu uzasadnia w pierwszej kolejności stwierdzenie bezpodstawności wypłaconego świadczenia. Niezbędne jest również ustalenie złej wiary osoby pobierającej świadczenie, a zatem istnienia po jej stronie świadomości takiego charakteru świadczenia.

Po myśli art. 68 ust. 1 ww. ustawy dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Z przepisu powyższego wynika jednoznacznie, że ubezpieczonej, która urodziła się (...) prawo do renty rodzinnej przysługuje pod warunkiem kontynuowania nauki w szkole.

W niniejszej sprawie (...) Oddział w C. – w oparciu o pismo Zespołu Szkół (...) w R. z 14 marca 2018 r. – uznał, że w okresie od 1 września 2017 r. do 5 lutego 2018 r. ubezpieczona faktycznie nie kontynuowała nauki, wobec czego jej matka – odwołująca, jako osoba uprawniona do pobierania renty rodzinnej ubezpieczonej, pobrała nienależnie świadczenie w okresie od 1 września 2017 r. do 31 stycznia 2018 r.

Przeprowadzone w niniejszej sprawie postępowanie dowodowe wykazało, że w okresie spornym K. S. (1) zaprzestała faktycznie kontynuowania nauki. Jak wynika z zaświadczenia Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w R. z 21 lutego 2019 r. oraz z pisma z 14 marca 2018 r. ubezpieczona była uczennicą klasy I tej szkoły, jednakże faktycznie nie realizowała nauki zgodnie ze statutem szkoły i 5 lutego 2018 r. została skreślona z listy uczniów.

Wobec powyższego, zdaniem Sądu, świadczenia pobrane przez odwołującą w spornym okresie były nienależne.

Jak wynika bowiem z art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11.

Z kolei ust. 2 ww. przepisu przewiduje, że za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczone o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Odwołująca była pouczana o okolicznościach powodujących ustanie prawa do pobierania świadczenia i obowiązku jego zwrotu. Sąd nie uwzględnił wyjaśnień odwołującej co do braku wiedzy w zakresie niewypełniania obowiązku szkolnego przez ubezpieczoną.

W tym miejscu należy wskazać, że postępowanie z zakresu ubezpieczeń społecznych jest postępowaniem cywilnym, w którym obowiązuje zasada kontradyktoryjności – to na stronach spoczywa ciężar dowodzenia swoich racji.

W myśl art. 6 kodeksu cywilnego, ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne.

Zatem w niniejszej sprawie ciężar udowodnienia, że decyzja ZUS jest nieprawidłowa spoczywa na odwołującej, która winna wykazać, że stanowisko ZUS jest błędne. Nie jest wystarczające samo negowanie twierdzeń strony przeciwnej. Ubezpieczona natomiast, zachowała się w sposób całkowicie bierny, ograniczając się jedynie do wniesienia odwołania w niniejszej sprawie. Odwołująca nie składała żadnych wniosków dowodowych w sprawie i pomimo prawidłowego wezwania, nie stawiała się na rozprawie.

W ocenie Sądu, pomimo podzielenia stanowiska organu rentowego co do faktu pobierania przez odwołującą nienależnego świadczenia w spornym okresie, nie można zaakceptować podanej w zaskarżonej decyzji wysokości kwoty zwrotu tego świadczenia.

W orzecznictwie sądowym pojawiają się odmienne interpretacje dotyczące zakresu obowiązku zwrotu nienależnie pobranych rent rodzinnych przez osoby, które utraciły te uprawnienia. Sąd Okręgowy opowiedział się za stanowiskiem, że jeśli wszystkim uprawnionym przysługuje jedna łączna renta rodzinna, to zwrot nienależnie pobranego świadczenia powinien odpowiadać wysokości kwoty, o którą został bezpodstawnie uszczuplony Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, co jednak nie może pogarszać sytuacji dziecka uprawnionego do renty rodzinnej (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19 stycznia 2005 r., III AUa 2791/03, Prawo Pracy 2006/3/36).

Celem przepisu art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak i art. 84 ustawy systemowej jest ochrona Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i odzyskanie kwot, które zostały wypłacone niezgodnie z przepisami. Zwrot zatem nienależnie pobranego świadczenia powinien odpowiadać wysokości kwoty, o którą bezpodstawnie został uszczuplony Fundusz Ubezpieczeń Społecznych. W niniejszej sprawie jest to jedynie różnica pomiędzy kwotą renty rodzinnej należnej dwóm osobom uprawnionym a kwotą tej renty należnej jednej osobie uprawnionej.

Zdaniem Sądu nie zachodziły podstawy, aby żądać od odwołującej zwrotu 1/2 renty wypłaconej łącznie ubezpieczonej i jej bratu. Nastąpiło bowiem uszczuplenie środków organu rentowego, a różnica wynosi 5% świadczenia, które przysługiwałoby ubezpieczonej. W ocenie Sądu stanowi właśnie różnicę która winna być zwrócona organowi rentowemu.

Uznając, że odwołująca nie ma obowiązku zwrotu całej kwoty wynikającej z zaskarżonej decyzji a jedynie 5% wartości świadczenia, Sąd kierował się wykładnią dokonaną przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 maja 2013 r. (II UK 313/12). Wynika z niego bowiem, że renta rodzinna jest świadczeniem łącznym w tym znaczeniu, że przysługuje wszystkim uprawnionym, bez względu na ich liczbę. W sytuacji, gdy po śmierci członka rodziny (żywiciela) osoby dotychczas wspólnie gospodarujące otrzymują jedną rentę rodzinną, wypłacaną jednej osobie, zwykle tej, która organizuje i zarządza gospodarstwem domowym i dysponuje rentą w całości na potrzeby tej rodziny. Gdy świadczenie wypłacane jest niepodzielnie wszystkim uprawnionym, kwota renty zależy od liczby osób uprawnionych. Jeżeli wśród tych osób była osoba, której renta rodzinna się nie należała i została pobrana, to nienależna jest tylko różnica w wysokości renty wynikająca z liczby uprawnionych, ta tylko kwota, która przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej w zależności od liczby uprawnionych, z pominięciem tej osoby. Inaczej mówiąc, świadczenie, które było wypłacane jako łączna renta rodzinna do rąk jednego z uprawnionych, który okazał się osobą niemającą tytułu do jej pobierania, podlega zwrotowi tylko w takim zakresie, w jakim kwota pobranego nienależnie świadczenia przewyższała wysokość renty rodzinnej ustalonej bez uwzględnienia tej osoby.

W niniejszej sprawie z wyjaśnień J. M. zawartych w odwołaniu wynika, że to ona jako matka pobierała rentę rodzinną dla K. S. (1) i dla S. S.. Środki uzyskane z tego tytułu przeznaczała na opłaty, ubrania i żywność dla obojga dzieci i wspólnie nimi gospodarowała. Gdyby renta rodzinna była należna tylko synowi też J. M. jako matka pobierałaby świadczenie i przeznaczałaby na utrzymanie syna.

Sąd odwołał się do ugruntowanego w orzecznictwie poglądu, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną (vide wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., I UK 210/09, LEX nr 585713). W wyroku z dnia 18 października 2013 r. sygn. III AUa 229/13 (LEX nr 1391864) Sąd Apelacyjny w Gdańsku wskazał, iż "żądanie zwrotu" nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji (można powiedzieć, że staje się wymagalne w tym momencie, a nie w czasie spełniania świadczeń). Z tą chwilą następuje też wymagalność (w prawnym znaczeniu według prawa cywilnego - art. 359 § 2 k.c.) roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego (art. 481 § 1 k.c.). Z tą też chwilą rozpoczyna się bieg przedawnienia roszczenia o zapłatę odsetek (art. 120 § 1 k.c.) (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 10 listopada 2013 r., III AUa 198/13, LEX nr 1400345).

W konsekwencji, Sąd na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję z 3 kwietnia 2018 r. w ten sposób, że zobowiązał J. M. do zwrotu kwoty stanowiącej różnicę pomiędzy rentą rodzinną należną dwóm uprawnionym osobom i rentą rodzinną należną jednej uprawnionej osobie za okres od 1 września 2017r. do 31 stycznia 2018r

(-) SSO Patrycja Bogacińska-Piątek